Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/konspiracja/96331,Jozef-Pilsudski-socjalista-naczelnik-wodz.html

JÓZEF PIŁSUDSKI

SOCJALISTA
NACZELNIK
WÓDZ

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Dodatek specjalny Oddziału IPN w Krakowie w 150. rocznicę urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego

Bezdany, Oleandry, most Poniatowskiego

dr Maciej Zakrzewski

Postać i dzieje Józefa Piłsudskiego jawią się jak wzięte z romantycznej epopei, w której samotny heros zmaga się z zastanym porządkiem. Nie przedstawia się go nigdy w barwach umiarkowanych, zawsze w skrajnościach. Jest tym, który w chwili wahania potrafi podjąć decyzję. Nie kalkuluje, ale działa.

Piłsudski był przede wszystkim człowiekiem czynu. Nigdy nie miał skłonności do głębszych analiz politycznych, jak jego wielki rywal Roman Dmowski. Będąc jednym z liderów polskiego ruchu socjalistycznego, przyznał, że nigdy nie przebrnął przez pierwszy tom *Kapitału* Marksa. Jego specjalnością było instynktowne działanie. Z pewnością daleko mu było do politycznego szachisty, jego specjalnością były zagrywki ślepe pokerowe, w których o sukcesie decydowały stalowe nerwy, umiejętność blefu, szybkość i bardziej wyczucie niż rozumienie sytuacji. Jego działalność to pasmo spektakularnych, czasem dramatycznych wyborów. Z łatwością porzucał polityczne sztandary i sojuszników, aby pozyskiwać nowych. Wszystko jednak dla niezmiennego celu, który powziął jeszcze w dzieciństwie – zrzucenia jarzma zaborczej władzy.

Socjalista

Piłsudski, pochodzący z litewskiej szlachty, związał się z radykalną lewicą już w latach 80. XIX wieku. Za pośrednictwem brata Bronisława nawiązał kontakty z Narodną Wolą.

Za powiązanie ze spiskowcami przygotowującymi zamach na Aleksandra III został zesłany na Syberię. Po powrocie zaangażował się w działalność Polskiej Partii Socjalistycznej. Wtedy w tym czasie życie konspiratora, wiecznie ukrywającego się przed carską Ochraną (zob. H. Głębocki, *Oczy wiecznie płonące*...).

Socjalizm postrzegał zdecydowanie jako środek mobilizacji politycznej aktywnych sił narodu. Pod hasłem rewolucji socjalnej skrywał postulat niepodległości.

Po klęsce rewolucji z 1905 r. towarzysz „Wiktor" (do taki był partyjny pseudonim Piłsudskiego) z wolna przygotowywał się do zmiany frontu. Nie dziwnego, że w chwili zaostrzenia się sytuacji międzynarodowej w 1908 r. – na skutek aneksji przez Austro-Węgry Bośni i Hercegowiny – dokonał zaskakującego zwrotu. Z towarzyszami z Organizacji Bojowej PPS Piłsudski na stacji w Bezdanach napadł na pociąg pocztowy, a zdobyty łup ponad 200 tysięcy rubli przeznaczono na przeniesienie akcji niepodległościowej na teren austro-węgierskiej galicyjskiej (zob. M. Wenklar, *Od socjalizmu do niepodległości*). Niedawny socjalista i rewolucjonista przywdział mundur strzelecki.

Legionista

Po sześciu latach pracy nad rozwojem – pod przychylnym okiem Austriaków – ruchu strzeleckiego Piłsudski doczekał się wybuchu wojny między państwami zaborczymi.

Zdawał sobie sprawę, że w wojnie imperiów jedyną kartą przetargową będzie polski rekrut. 6 sierpnia z krakowskich Oleandrów wyruszyła tzw. pierwsza kompania kadrowa. W ten sposób rozpoczęła się wielka epopeja Legionów Polskich, które u boku państw centralnych walczyły z Rosją (zob. T. Gąsiorowski, *Legiony Polskie*).

Piłsudski stojąc na czele jednej z trzech legionowych brygad stał się symbolem walki narodu o prawo do samostanowienia. Znakomicie jednak wyczuwał rytm dziejów, nie zamierzał sprawy polskiej wiązać na trwałe z losem państw centralnych. Rewolucja lutowa w Rosji, obalenie caratu i przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny po stronie Ententy były sygnałem do zmiany frontu.

W lipcu 1917 r. doprowadził do tzw. kryzysu przysięgowego, zakończonego częściową likwidacją polskich formacji wojskowych. Został internowany w Magdeburgu. Dzięki temu jednak 11 i 14 listopada 1918 r. mógł przyjąć od Rady Regencyjnej władzę jako symbol wolnościowych aspiracji narodu.

Wódz, dyktator?

Jednak wymarzona niepodległość nie sprostała marzeniom. Jako Naczelnikowi Państwa, Piłsudskiemu trudnej było się zmagać z narodowym charakterem.

Jego polityka wschodnia zmierzająca do stworzenia federacji (zob. M. Zakrzewski, *W pół drogi od niepodległości do imperium*) nie spotkała się z entuzjazmem społeczeństwa, a szacunek dla odzyskanej państwowości ginął w partyjnych kłótniach. Śmierć prezydenta Narutowicza w grudniu 1922 r. ukazała stare narodowe przywary rodem z okresu złotej wolności szlacheckiej.

12 maja 1926 r. Piłsudski podjął walkę, być może najtrudniejszą, o naprawę państwa (zob. R. Opulski, *Przewrót majowy. Dramat Marszałka – dramat Polski?*). Zamach majowy był tragicznym wyborem, przelała krew nie była krwią wroga. Dalsze lata były naznaczone zmaganiem się z przeciwnikami politycznymi, czasem zmaganiem nacechowanym brutalnością i bezprawiem.

Kiedy zmarł, 12 maja 1935 r., pozostawił silne państwo, z nową konstytucją i skabliną sytuacją międzynarodową. Wielkości formatu nie mogli mu odmówić nawet politycznie wrogowie.

5 grudnia mija 150 lat od chwili, kiedy w Zułowie przyszedł na świat Józef Piłsudski, zwycięzca spod Warszawy roku 1920, człowiek, który wziął na swoje barki los narodu.

Józef Piłsudski jako komendant I Brygady Legionów Polskich, 1916 r.

Piłsudski był człowiekiem czynu. Jego specjalnością było instynktowne działanie

Józef Piłsudski – socjalista, naczelnik, wódz

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej

01.10.2017

COFNIJ SIĘ